

Nina känner fru

Tre månaders lärarjobb på ett HVB-hem med integrerad skola var nog för Nina Cernold. Hon stod inte ut med ständiga kränkningar av eleverna och osäkerheten om vilken roll hon skulle fylla. Text: Torbjörn Uhlin Foto: Ulf Palm

Det var för tre år sedan som Nina Cernold arbetade tre månader som lärare på Dormsjögårdens HVB-hem i södra Dalarna. Fortfarande känner hon frustration och ilska över vad hon upplevde där. När hon fick lärartjänsten var det en dröm hon hade att få använda sin mångåriga erfarenhet som grundskolelärare till stöd för ungdomar att komma tillbaka i samhället, starkare och friskare.

– Det verkade så vettigt med waldorfpedagogiken som grund, att se till varje individs egna resurser och stöda dem till att växa, säger Nina Cernold.

HVB-hemmet, som grundar sin verksamhet på waldorfpedagogiken och kognitiv beteendeterapi (KBT), tar emot runt 35 pojkar i åldrarna 7 till 18 år. Alla med någon form av neuropsykiatriskt funktionshinder som ADHD/DAMP, autism och Aspergers syndrom. De är ofta utagerande barn med en bakgrund av svåra familjeförhållanden, påbörjad brottslig bana och stökig skoltid.

Det lät lockande tyckte Nina Cernold, men fick snabbt uppfattningen att det fanns en motsättning mellan hemmets skol- och vårdpersonal. Vårdpersonalen satt regelbundet med inne i klassrummet, något som hon tyckte var störande.

– Deras insatser bröt in i lektionerna, då de rättade till ”fel” hos elever genom att bestraffa den som vickade på stolen, mumlade, svor eller retades.

Även att ifrågasätta något som läraren sade, en positiv handling i Nina Cernolds ögon, kunde leda till straff för uppkäftighet, störande ton, fel ordval eller brist på hänsyn. De elever som råkade ut för detta förlorade poäng i ett bonussystem för tv-

tittande, hemresor och godis. Det kallades att eleven ”valde bort”.

Ibland fick en elev inte komma alls till skolan. Då hade denne ”valt bort” eller bedömts som omöjlig att ha i samma rum som andra. Trots lärarens protester gällde vårdpersonalens val, med argument som till exempel att ”det enda som fungerar är att sätta tydliga gränser och hålla på dem”.

– När jag tyckte mig få en god och positiv kontakt med ett barn så menade man att det kunde ge helt fel signaler till barnen, säger Nina Cernold. Då var jag ”manipulerad av eleven” eftersom jag inte begrep att denne lurade till sig förmåner.

Lärarna försökte hänvisa till skollagen, att barnen inte får nekas undervisning. Men värden gick före, det fanns ingen chans att hävda skolan som något positivt för barnen.

– Allt som jag hade med mig i form av pedagogiska kunskaper, men även allt som antroposofin och KBT:n talade för, var ointressant. Vårdpersonalen misstolkade teorierna. De hade skapat en egen häxblandning som passade dem och deras straffsystem, säger Nina Cernold.

Hon upplevde att barnen blev förminska- de genom kränkningar och övergrepp som fasthållning, inläsning och aggressiva utbrott från personalens sida. Hon tycker själv att det kan behövas gränser och regler, att brott mot dem kan leda till konsekvenser. Men då ska det vara ”kramar och ramar”.

Till slut stod hon inte ut längre och anmälde Dormsjögården till länsstyrelsen. Det ledde till en utredning, men inget hände.

– Jag skulle ha polisanmält, säger Nina Cernold. När jag kontaktade lärarfacket sade man att jag inte var den förste som reagerade.

Hon slutade och kände att ledningen,

Inte tyst. Nina Cernold tyckte inte att hennes kritik mot HVB-hemmet togs på allvar. Därför skrev hon en bok om sina upplevelser.

som med några månadslöner köpte ut henne om hon lovade att hålla tyst, blev lättad. Men Nina tystnade inte. Hon skrev boken *Internatet* (NiCe förlag). Det blev ett himla rabalder, och fler anmälningar kom in till Länsstyrelsen.

Sedan kom Socialstyrelsens utredning av landets HVB-hem, och i början av 2010 kom Claudia Montecinos Castros C-uppsats om Dormsjögården.

Claudia Montecinos Castro hävdar att oklara regler och värdeomdömen, samt brist på utbildad personal, gav ett helt

» När jag tyckte mig få en god o så menade man att det kunde ge

stratation & ilska

annat vård- och skolinnehåll än det tänkta på HVB-hemmet. Grunden var uttalad. Stiftelsen som äger Dormsjögården har en antroposofisk värdegrund, som uttrycker sig i en waldorfpedagogik för skolan. Vårdmetodiken är influerad av KBT, kognitiv beteendeterapi.

Uppsatsen undersöker om dessa två modeller också kommit att prägla verksamheten och det teoretiska samtalet om den. Den

Claudia Montecinos Castro

PER JERNBERG

visar att det inte är så, i stället har två andra infallsvinklar dominerat, den vårdande och den lärande.

– Det visade sig tydligt att en var styrande, nämligen vårdpersonalens tolkning, säger Claudia Montecinos Castro. Den dominerade över lärardiskursen och tog en hegemonisk position.

Vårdskursen blev dessutom fylld med negativt innehåll, en straffande metodik, i motsats till KBT-modellen och waldorfpedagogiken som bygger på samverkan och har en positiv syn på människans inre kraft.

– KBT:n och läkepedagogiken föränd-

FAKTA: Tillsyn av HVB-hem

► **Socialstyrelsen** har i en rapport om tillsyn under 2008–2009 redovisat länsstyrelsernas besök på landets 363 HVB-hem. I 219 fall fanns brister, i 112 fall av allvarlig art, bland annat tillbud med fysisk misshandel och sexualövergrepp.

► **Fyra av tio** HVB-hem bedömdes behöva rutiner för riskanalys, lite fler saknade eller hade brister i dokumentation av vård och behandling. Vart tredje hem hade brister i säkerhet.

► **Från hösten tar** staten över all tillsyn. Insynen ska säkras genom tätare tillsyn, minst två gånger per år, samt krav på Lex Sarah-anmälningar från personalens sida.

rades rejält när utbildad personal skulle förvalta idéerna. I brist på förståelse omtolkades och omvärderades de, säger Claudia Montecinos Castro. Samtidigt ägde de ju makten över eleverna, och det var ett ojämnt styrkeförhållande.

Vårdpersonalens övertag över hemmets lärare ledde enligt Claudia Montecinos Castro till kränkningar, fasthållningar och andra negativa insatser utan att någon egentligen protesterade.

– Det är lätt att hamna i en passiv roll när man sitter bland kollegor, har trevligt på fikarasten, och dessutom inte har något eget alternativ att hävda, säger hon. Efter en tid har man själv blivit medlöpare, genom att ha hållit tyst.

Claudia Montecinos Castros uppsats heter *Vägen mellan en pedagogik och arbetsmetod* och dess omsättningar i praktiken. En diskursanalys av ett HVB-hem och dess integrerade skola. Hon skrev den som etnologistuderande vid Södertörns högskola. ◀

LÄS MER

► **På nästa sida.** Dormsjögårdens verksamhetschef svarar på kritiken.

ch positiv kontakt med ett barn helt fel signaler till barnen. ””

Strukturen orsak till konflikt

Konflikten mellan lärare och vårdpersonal uppstod kring behovet av struktur för barn med ett inre kaos. Det anser Dormsjögårdens verksamhetschef Francoise Bordenave, som är kritisk till Claudia Montecinos Castros slutsatser.

Francoise Bordenave på Dormsjögården tycker att Claudia Montecinos Castros C-uppsats är bristfällig.

– Det finns intressanta iakttagelser och god teori i uppsatsen, men som forskningsrapport saknas en hel del ifråga om validitet och reliabilitet, menar hon. Urvalet av elever är snävt och där saknas metodisk reflektion om hur detta påverkat resultatet.

Det finns en historisk utveckling på hemmet där ”den

första vågens KBT” handlade om fostran, kontroll, anpassning. Under den tiden utvecklade man nya uttryck som ”du har valt bort” och ”utsläckning”.

– Det humanistiska inslaget kom ibland i skymundan, säger Francoise Bordenave. Det fanns en konflikt mellan KBT och den psykodynamiska hållningen. I dag talar vi om tredje vågens KBT som präglas av acceptans, humanism och kontextualism, sammanhang.

Konflikten mellan vårdpersonal och lärare uppstod, enligt henne, utifrån att vården betonade struktur, tydlighet och förutsägbarhet, medan viss skolpersonal fokuserade på att barnen skulle hitta sitt ”rätta jag”. Konsekvensen blev att vissa barn som levde i ett inre kaos

for illa. Avsaknad av struktur eller för mycket struktur, brist på samsyn och att varje part förstärkte sitt eget ställningstagande ledde till konflikt, anser Francoise Bordenave.

– Frågan är om det handlade om vårdens hegemoniska position eller en maktkamp mellan enskilda personer.

Hon vill betona utvecklingen där man allt bättre lyckats skapa ett samförstånd. Fokus ligger i dag på att utveckla barnens delaktighet i behandlingen. Länsstyrelsen har gjort två inspektioner och riktat kritik mot att personalen hållit fast barnen i upprörda situationer.

– Vissa barn provocerar och måste ha stadiga gränser, säger verksamhetschefen. Ibland

tvingas vi hålla fast dem mot deras vilja för att de inte ska skada sig själva eller andra. Enligt lagen ska de inte begränsas fysiskt, men vi har aldrig fått svar från Socialstyrelsen vad alternativet är, vilken evidensbaserad metod som vi ska välja i stället.

– Givetvis ska vi inte ta lagen i egna händer, och det är ingen som ser något nöje i att tvinga barnen fysiskt. Vi är vaksamma mot användning av tvång, och anmäler alla händelser.

Vad gäller utbildningsnivån har HVB-hemmet startat en intern utbildning för vårdpersonalen, till nivån för behandlingsassistenter. Totalt har 15 av 17 vårdare avslutat den tre terminer långa utbildningen på eftergymnasial nivå. ◀

TEXT: TORBJÖRN UHLIN